

ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Πινελιές λιτοχωρίτικης ζωής το Δωδεκαήμερο του 1936-37

του Σωτηρίου Δ. Μασταγκά

(Ο Λιτοχωρίτης Ευάγγελος Γιαννουλόπουλος με το ψευδώνυμο Λάκης Ολύμπιος αρθρογράφησε στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης για σχεδόν όλα τα θέματα της κωμόπολης, ήτοι κοινωνικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά, ακόμη και πολιτικά. Η γραφή του διακρίνεται για την απλότητα, παραστατικότητα και γραφικότητα, πάντοτε με απέραντη αγάπη για τη γενέτειρα χώρα το Λιτόχωρο. Το άρθρο που ακολουθεί είναι λίαν αποκαλυπτικό. Αναντίρρητα, με την πένα του ο Λάκης Ολύμπιος τίμησε τον τοπικό πολιτισμό.)

ΣΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΛΙΤΟΧΩΡΟΝ

Πως επέρασαν αι ημέραι των εορτών – Ωραία ήθη και έθιμα – Η κατάδυσις του Σταυρού και οι Γιάννηδες

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΝΕΩΝ

Εντυπώσεις του ανταποκριτού μας

ΛΙΤΟΧΩΡΟ, Ιανουάριος.-Πιάνουμε και πάλι την πένα ύστερα από δεκαπέντε μέρες καθησιό, γλέντι και ξενιασιά που μας χάρισαν αι γιορτάσιμες και άγιες αυτές μέρες. Πραγματικά γιορτάσιμες, αφού και ο καιρός ήτο τόσο χαρούμενος και γελαστός σαν τη χάρι και το γέλιο που φέρνουν τέτοιες καλές χριστιανικές μέρες. Μπορούμε να πούμε πως το θάνατο βουνό, ο θεϊός Όλυμπος με τις χιονοστολισμένες κορυφές του, ήταν τόσο ξεκάθαρος και γυαλιστερός που ούτε κατά τις καλοκαιριάτικες μέρες δεν τον βλέπει κανείς τόσο αίθριο. Ίσως να του το επέβαλε κάποια ανώτερη δύναμι ν' αποβάλη το βουρκωμένο ύφος και να σηκώση τα φρύδια του ψηλά ως τρόπον ώστε για πρώτη φορά να δούμε τόσο ήσυχο και καλοκάγαθο το πάντοτε συννεφιασμένο και απειλητικό δωδεκάθεο. Και το φυσικό περιβάλλον συνετέλεσεν εις το να δοκιμάσουμε καλύτερα από κάθε άλλο χρόνο τις άγιες αυτές μέρες και να αισθανθούμε καλά ότι πράγματι είχαμε Χριστούγεννα, Αϊ Βασίλη, Θεοφάνεια.

Θα προσπαθήσουμε μέσα σε λίγες γραμμές να σκιαγραφήσουμε όλο αυτό το γιορτάσιμο δεκαπενθήμερο, ανάλογα με τας δυνάμεις μας και το επαρχιακό και υπαίθριο αλλά πλούσιο

σε χάρι και χριστιανοσύνη περιβάλλον. Όλες αυτές τις μέρες στο Λιτόχωρο μαζεύτηκαν σχεδόν όλα τα ξενιτεμένα πουλιά που βρίσκονταν έξω απ' την στενή ακτίνα του χωριού μας, δηλαδή ναυτικοί, εργάτες, μικροϋπάλληλοι, μαθητόκοσμος κ.λ.π.

Απ' όλον αυτόν τον κόσμο γέμισαν τα καφενεία, οι μικρές μας πλατείες και όλα τα στενοσόκακα, και έτσι η κωμόπολις μας άλλαξε την συνηθισμένη της όψη και φόρεσε μια άλλη, την γιορτάσιμη. Παραμονή Χριστουγέννων, από πολύ νύχτα οι καμπάνες άρχισαν να χτυπούν προσκαλούσαι τους πιστούς στις εκκλησίες. Τα μικρά παιδιά έψαλαν τα κάλλανδα. Ο κόσμος ύστερα από λίγο ξεχύμισε στη μικρή αγορά μας για να εφοδιασθή με τα σχετικά τρόφιμα για τη μεγάλη γιορτή της Γεννήσεως του Σωτήρος, ενώ οι επικεφαλής των κατηχητικών σχολείων καλοί μας ιερείς γυρίζουν τα σπίτια με μικρούς μαθητάς ψάλλοντες χριστουγεννιάτικα τραγούδια και προτρέποντες τους Λιτοχωρίτες να ενισχύσουν τον έρανον για τα άπορα μαθητάκια.

Ημέρα Χριστουγέννων ο κόσμος πηγαίνει απ' τον Αϊ-Νικόλα στον Αϊ-Δημήτρι. «Χρόνια πολλά» και «καλά χριστούγεννα» ακούει κανείς τους χριστιανούς να λένε και βιαστικοί τραβούν για τα σπίτια τους όπου τους περιμένει η ζεστή σούπα και η βραστή κόττα κατά το έθιμο για το πρωϊνό γεύμα, ας το πούμε, γιατί υπάρχει συνήθεια να τρώνε μετά την απόλυση της εκκλησίας. Το απόγευμα της πρώτης ημέρας ο κόσμος και ιδίως ο παιδοκοριτσόκοσμος, έχει συγκεντρωθή στα λεγόμενα νυφοπάζαρα, απ' όπου θα κάνουν την εμφάνισι οι καλές μας νυφούλες.

Τρεις γάμοι αν αγαπάτε τα Χριστούγεννα. Απ' όλους ξεχωρίζει ο γάμος του Γεροδημήτρη Κρανιώτη που πάντρεψε τον μικρότερό του γιό και στον οποίον παρευρεθήκαμε και μεις και πηδήσαμε, χωρίς να το θέλουμε, τα μανδήλια μασαλλίζοντας το συνηθισμένο στοιχάκι «να ζήσουν, ν' ασπρίσουν, να γεράσουν, ως τον Όλυμπο να φτάσουν (στην ηλικία)».

Κυριακή, Τρίτη ημέρα Χριστουγέννων, άλλοι τρεις. Κρατείστε λογαριασμό. Απ' αυτούς πάλι ιδιαίτεραν αίσθησιν έκαμε στον κόσμο ο γάμος του κυρ Τζίντζα με τον πλούτον του. Η νύφη σωστή κούκλα, ο δε γαμβρός ένα γερό παιδί της θάλασσας.

Όσον αφορά το ζήτημα των γάμων για να είμαι ειλικρινής λέγω τούτο. Ότι σ' όλο αυτό το διάστημα των εορτών έχουν γίνει περί τους 15, αν δεν με απατά η μνήμη – γιατί μου ήταν αδύνατο να κρατήσω σωστό λογαριασμό. Ίσως να μου ξέφυγε και κανείς.

Μόνον αρραβωνιάσματα δεν είχαμε, εν αντιθέσει με άλλα χρόνια. Και όλη αυτή η πληθώρα των γάμων ήλθε σαν βόμβα να σκάση σε κάποιο καλό μου φίλο και συνεργάτη στο Μορφωτικό Ήρ... φανατικό διώκτη του μυστηρίου του γάμου και προπαγανδιστή για να ιδρυθή στο Λιτόχωρο «Σύλλογος Αγάμων». Ημείς τουλάχιστον, σαν καλοί φίλοι που είμεθα, του συνιστούμε να παραιτηθή της ιδέας αυτής, διότι κινδυνεύει απ' τον θηλυκόκοσμο που εις το άκουσμα της σκοτεινής αυτής ιδέας εξεμάνησαν κυριολεκτικώς και παρ' ολίγον να εφαρμόσουν κατ' αυτού τον νόμον του Λύντς, εάν δεν επενέβαινε η αστυνομική αρχή της κωμοπόλεώς μας. Είνε καιρός όμως ν' αφήσωμε τον άγαμον αυτόν ήσυχον και να έλθωμε στο θέμα μας στην παραμονή της Πρωτοχρονιάς.

Το 1936 έπνεε τα λoίσθια. Τα προμηνύματα του καινούργιου χρόνου άρχιζαν να έρχωνται. Αν έρριχνε κανείς μια ματιά στο διπλανό μας φούρνο, θα έβλεπε τις βασιλόπητες εις παράταξιν και απ' αυτές κάτι μπορούσε να συμπεράνη... Φτωχές και πλούσιες, πάντως όμως βασιλόπητες, γιατί η κάθε καλή νοικοκυρά φρόντισε να μη της λείψη έστω και λίγο κατώτερη και αν είναι. Οι μικροί με τα φαναράκια έψαλλαν:

Άγιος Βασίλης έρχεται
και δεν μας καταδέχεται
από την Καισαρεία

σ' ει σ' αρχόντισα κυρία...!

Αργά το βράδυ της παραμονής έκαμε την εμφάνιση η μανδολινάτα του Μορφωτικού Συλλόγου Νέων με μια καλοφτιαγμένη εκκλησιά, παίζοντας το πρωτοχρονιάτικο τραγούδι. Επί κεφαλής οι εκπρόσωποι του διοικητικού συμβουλίου ηύχοντο στον κόσμο «καλή χρονιά». Ξημερώματα του Αγίου Βασιλείου και πολύ νύκτα παρήλασαν απ' τους δρόμους ωπλισμένοι σαν αστακοί από κουδούνια οι λεγόμενοι «Γκουντουνάδες», κραδαινόντες μεγάλες και κατασκουριασμένες σπάθες τραγουδώντας το «Αϊ Βασίλης έρχεται, Γινάρης ξημερώνει».

Αυτό το έθιμο σώζεται ως φαίνεται απ' τες Διονυσιακές εορτές των αρχαίων και παρατηρείται εις όλα τα χωριά της επαρχίας Κατερίνης, μη εξαιρουμένης και της τελευταίας. Καλύτερη όμως απ' όλες τις γιορτές και θεαματικώτερη τουλάχιστον για το Λιτόχωρον ήτο η εορτή της καταδύσεως του Τιμίου Σταυρού κατά την ημέραν των Θεοφανείων. Μετά την τέλεσιν της λειτουργίας και εις τους δύο ενοριακούς ναούς, ο κόσμος όλος συγκεντρώθηκε στη κεντρική πλατεία, έξωθεν του εξοχικού καφενείου Δ. Βούρου και εις τα γύρω υψώματα του ομηρικού Ενιπέως ποταμού για να παρακολουθήση την πομπήν. Ώρα 11 π.μ. οι καμπάνες των εκκλησιών ηχούν χαρμοσύνως. Η πόλις κατηυθύνθη στα νερά της δεξαμενής του Ενιπέως, στολισμένης με πλεξάρια και μικράς κυανολεύκους και εικόνας διαφόρων αγίων. Προηγούντο περί τα είκοσι πανύψηλα λάβαρα, κατόπιν αυτών τα εξαπτέρυγα και των δύο εκκλησιών καθώς και μεγάλες εικόνες, ηκολούθουν οι ιεροψάλται Δ. Δότσιος, Ιωάν. Καλιακούδας, Γρ. Βλαχόπουλος και Μ. Μόσχοβας και τέλος ήρχετο ο πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης κ. Κωνσταντίνος Τσιτσιρικός και ο αιδεσιμώτατος κ. Βλαχόπουλος και ηκολούθει το πλήθος Χριστιανών ψαλλόντων το «Κύριε ελέησον».

Το όλον θέαμα ήτο μεγαλοπρεπέστατον. Όλα τα μέρη, ακόμη και οι γηραιοί πλάτανοι είχαν καταληφθεί από παιδιά σκαρφαλωμενα σαν αϊλουροι πάνω στα ξεκλόναρά των. Επίσης, όλα τα γύρω υψώματα ήσαν κατάμεστα από πανηγυριστάς ντυμένους με ποικιλίαν χρωμάτων. Έμοιαζαν σαν ένα πελώριο αμφιθέατρο.

Ήδη είχαν φθάσει εις την επί τούτου στηθείσαν εξέδραν της δεξαμενής και μετά τον νενομισμένον αγιασμόν ερρίφθη ο Τιμιος Σταυρός, μέσα στη γεμάτη από κρύα νερά δεξαμενή του ποταμού. Ταυτοχρόνως υπέρ 100 νέοι έπεσαν σα γεράκια για να τον αρπάξουν. Τον άρπαξε το ναυτάκι ο Τάκης Σταμούλης.

Μετά το τέλος της εορτής ο κόσμος συνεκεντρώθη εις την κεντρικήν πλατείαν Ελευθερίας και εξητωκραύγασεν υπέρ του έθνους και της Α.Μ. του Βασιλέως και ακολούθως αλληλοηχηθήσαν «χρόνια πολλά». Την ημέραν των Θεοφανείων διενεργήθη και έρανος υπέρ του Ερυθρού Σταυρού. Διεκρίναμε το γκρουπ Γρηγ. Γκούρβα μετά της δ/δος Αθηνάς Παπακωνσταντίνου και Ιωάννου Λογοθέτου μετά των δ/δων Μαρίκας Γκουντέλια και Β. Χουζούρη. Το βράδυ δόθηκε οικογενειακός χορός από τον Μορφωτικόν Σύλλογον Νέων Λιτοχώρου εις την καταλλήλως διακοσμηθείσαν αίθουσαν του καφεζυθεστιάτοριου «Πίμπλεια» του Δ. Βούρου για την ενίσχυσιν του Ταμείου του. Εις όσους και όσες παρευρέθησαν το καλό Σωματείο τους χάρισε μια χαριτωμένη βραδυά.

Την επαύριον τραβήξαμε για τους Γιάννηδες που στην κωμόπολι μας είνε τόσοι πολλοί, ώστε ένα ρητό λέγει «όπου θα ιδής μια σκιά εκεί και ένας Γιάννης». Έτσι μπορούμε να πούμε πως πέρασαν κάπως ευχάριστα όλες αυτές οι γιορτιάτικες μέρες, ελπίζοντας πως το 1937 θα είναι και για τον συνεργάτην του «Φωτός» και για τους συμπαθείς του Λιτοχωρίτες πιο ευτυχισμένο και πλούσιο σε γεωργική παραγωγή και σε κάθε επιχείρησιν.
ΛΑΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ

Το δωδεκαήμερο στο παλιό Λιτόχωρο

Συντάχθηκε απο τον/την μουσειο

(ΦΩΣ 15-1-1937)

Το δωδεκαήμερο στο παλιό Λιτόχωρο

Συντάχθηκε απο τον/την mouseio

